

УДК 78.071.2(477):780.614.331

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-34-1-17>**Марія Зорянівна Козицька**

ORCID: 0000-0003-4682-0816

аспірантка

Інституту музичного мистецтва

Дрогобицького державного педагогічного університету

імені Івана Франка

mkozicka09@gmail.com

РОДИНА ПУЦЕНТЕЛ – СКРИПКОВИХ СПРАВ МАЙСТРИ

Мета роботи – розкрити шлях до виготовлення струнно-смичкових інструментів, «секрети» майстерності майстрів Пуцентел та удосконалення традиції українського скрипкобудування. **Методологія дослідження** спирається на системний та аналітичний методи; метод інтерв'ювання. **Наукова новизна** статті полягає у висвітленні діяльності сімейної майстерні-студії Пуцентел як прикладу сучасних тенденцій скрипкобудування в Україні та за її межами; виокремленні та деталізації фактів, які сприяють розумінню значущості звуковидобування скрипки, що пов'язується з низкою важливих факторів у процесі «творення» інструменту, який увійшов в історію як унікальний витвір, в якому об'єднані гармонія ліній, форми, кольору та матеріали. **Висновки.** Історичний екскурс в історію львівського локального скрипкарства ускладнений тим, що у численних виданнях є посилання на імена чи досягнення польських, російських або радянських фахівців, які почасти заторкують особливості їхньої практики й її екстраполяції на українські терени. Відповідно, майже відсутні відомості про сучасних українських майстрів – творців струнно-смичкових інструментів (розрізнені матеріали доступні виключно з публікацій популярної періодики, даних із інтернет-ресурсів).

У статті визначено суспільну значущість діяння майстерні Пуцентел у регіональному та всеукраїнському, навіть європейському рівнях. Успішна діяльність скрипкових справ майстрів – родини Пуцентел – ґрунтується на високій фаховій підготовці, здобутій у провідних світових осередках інструментобудування, вивченні досвіду роботи майстрів численних європейських шкіл, особливостей їхніх скрипок, роботі з дотриманням ідей та технічних методів ранніх італійських майстрів, включаючи найвищі критерії ремесла скрипкобудування. Подання духовного і високопрофесійного – це два генетично споріднені осердя майстрів, що уможливають високий мистецький політ. Без сумніву,

новітню сторінку в історію конструювання струнно-смічкових інструментів у Львові і в Україні внесла родина майстрів Пуцентел, інструменти яких додавали і додають слави Україні на весь світ.

Ключові слова: українське скрипкобудування, струнно-смічкове виконавство, родина Пуцентел.

Kozytska Mariia Zorianivna, Postgraduate Student of the Institute of Musical Art of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

The Putsentelas: a family of violin master craftsmen

The research objective is to reveal the creative road to the manufacturing of string instruments, the secrets of master craftsmanship of Putsentelas, the artisans. **The research methodology** is based upon systemic and analytic methods, and on the method of interviewing. **The scientific novelty** consists in detailed description of the activity of the Putsentelas family artisan studio which serves as an example of contemporary tendencies of violin craftsmanship in Ukraine and abroad; in highlighting and detailed description of facts that contribute to the understanding of the importance of violin sound acquisition that is related to a range of important factors in the process of instrument creation. **Conclusions.** The historical exploration of the history of Lviv local violin making industry is complicated by the fact that numerous published literature items contain references to names or achievements of Polish, Russian or Soviet specialists which sometimes include descriptions of the peculiarities of their practices and its extrapolation onto the Ukrainian land. At the same time, information on contemporary Ukrainian craftsmen – the creators of string instruments – are all but absent in such literature (certain isolated materials can only be extracted from non-specialised periodicals and online resources).

The article underscores the social importance of the activities of the Putsentela family – in the regional, nationwide (all-Ukraine) context, and even in continental (all-European) context. Successful activities of violin craftsmen – the Putsentela family – is based upon top quality professional training that was received at leading world-class centres of musical instrument construction, and also on having studied the experience of craftsmen from numerous European schools and the peculiarities of their violins. The combination of the spiritual and the highly professional are two genetically related cores of the master, which enable high artistic flight. Undoubtedly, the tools of the Putsentel family's workshop have been added and are added to Ukraine's fame all over the world.

Key words: Ukrainian violin craftsmanship, string instrument performanship, the Putsentelas family.

Актуальність теми дослідження. Час виникнення і походження скрипки з'ясувати дуже важко. Сьогодні найбільш поширеною є теорія синтезу походження скрипки від середньовічних, головним чином смічкових інструментів південних слов'ян. Дослідження археологічних розкопок,

іконографічних знахідок, інших історичних та літературних джерел красномовно свідчать про самоочевидний зв'язок скрипки з народним інструментарієм Польщі, України і Білорусі, де ще з XIV ст. зустрічається смичковий інструмент «скрипица» з квінтовим строем без ладів [3, с. 65]. А прямим попередником скрипки вчені вважають старовинні смичкові інструменти – віоли, що у загальних рисах схожі зі скрипковими.

Класичний тип скрипки виробився у XV–XVI ст. одночасно в Італії та Франції. Розвиток та удосконалення цього інструмента відбувалися шляхом встановлення класичних пропорцій її будови, відбору дерева, пошуків лаку, форми підставки, подовження шийки і грифа. Засновником школи скрипкових майстрів у Кремоні став *Андреа Амати* (1520–1580).

Досі нез'ясованим залишається питання щодо появи скрипки в Україні. Вчені вважають, що скрипка потрапила в Україну у XVI–XVII ст. із Західної Європи. Сьогодні класичне скрипкове мистецтво в Україні гідно представляють відомі виконавці Богодар Которович, Мирослава Которович, Богдана Півненко, Кирило Стеценко, Олег Крися, Ольга Рівняк, Остап Шутко, Ігор Андрієвський, Роман Кофман, Лідія Шутко, Назарій Пилатюк і інші.

Видається парадоксальним, що українська виконавська скрипкова школа є однією з кращих у світі, а про скрипкових майстрів ми знаємо дуже мало. Мирослав Пуцентела, глава родини, ініціатор і зачинатель справи виготовлення скрипок, розповідає: «В Італії я почув, що скрипку винайшов майстер на ім'я Мартіненко, дуже схоже за звучанням на українське...». То винахідником скрипки є досі невідомий українець Мартіненко?! Голова Асоціації майстрів-художників смичкових інструментів Національної всеукраїнської музичної спілки *Флоріан Юр'єв* стверджує: «Українська школа скрипкобудування не гірша ні за італійську, ні за російську, ні за польську, бо колись скрипкобудування розпочалося саме тут. Є свідоцтва, що ще в XI-му сторіччі, в одинадцятому! – скрипка вже була народним інструментом, значно раніше бандури» [1, с. 48]. Так, на фресках Софії Київської, датованих XI ст., бачимо смичкові інструменти, які тримають на плечі. Перша літературна згадка про «скрипицу» вміщена у «Лексисі» – першому друкованому церковно-слов'янському словнику *Лаврентія Зизанія* (1596).

Серед українських майстрів школи струнно-скрипкових інструментів Ю. Волощук вирізняє «Т. Підгорного, Л. Мар'яненка, Л. Добрянського, Ф. Драпій-Драпіковського, С. Коваля, І. Геймана, О. Доможирова, А. Шафрана, І. Любченка, С. Мельника та ін.» [2, с. 76]. Проте про скрипкових справ майстрів – родину Пуцентел – талановитих музикантів-професіоналів, які творять неповторні інструменти, що стали відомими та затребуваними не тільки в Україні, а й далеко за її межами, знаємо тільки спорадично. Розкрити шлях до створення струнно-смичкових інструментів, «секретів» майстерності майстрів і стало **метою** статті.

Наукова новизна статті полягає у висвітленні діяльності сімейної майстерні-студії Пуцентел як прикладу сучасних тенденцій скрипкобудування в Україні та за її межами; виокремленні та деталізації фактів, які сприяють розумінню значущості звуковидобування скрипки, що пов'язується з низкою важливих факторів у процесі «творення» інструменту.

Виклад основного матеріалу. У селі Баня Лисовицька неподалік курортного Моршина на Львівщині знаходиться майстерня музичної родини Пуцентел – Putsentelas violin studio. Скрипковий майстер Мирослав Пуцентел працює тут разом із дружиною Наталією вже майже 35 років. Вони виготовляють скрипки, альти та віолончелі, поєднуючи знання та досвід італійських майстрів із власними нововведеннями.

Інструменти родини Пуцентел мають свій неповторний стиль та є широковідомими у світі: на них грають музиканти Східної та Західної Європи, Америки, Японії та ін. Окрім того, п. Мирослав та п. Наталія є професійними музикантами: глава родини грає на скрипці та альті, дружина – на віолончелі.

Навчаючись у Чортківській восьмирічній школі, Мирослав пізнав «ази» музики і захопився нею (хоча у родинному колі звучали українські народні пісні, які полонили хлопця – М. К.). Закінчив Чортківську дитячу музичну школу (1968). Протягом 1968–1972 років навчався у Тернопільському музичному училищі по класу скрипки. Відтак – у Львівській консерваторії ім. М.В. Лисенка по класу альта де й познайомився з майбутньою дружиною Наталією. У 1977–1998 роках працював викладачем по класу скрипки та альта у Дрогобицькому музичному училищі. Виховав 27 студентів-випускників, які продовжили своє навчання у вищих музичних навчальних закладах України.

У 25 років Мирослав створив камерний оркестр та керував ним 23 роки поспіль. Спочатку це був студентсько-викладацький камерний оркестр, із часом він трансформувався в «Оркестр української класичної та фольклорної музики». До 2001 року оркестр із великим успіхом гастролює в Україні та країнах Західної Європи: Польщі, Німеччині, Англії, Австрії, Італії та ін.; неодноразово бере участь у Міжнародних музичних фестивалях в Англії, Італії, Польщі, де репрезентує взірці української та світової музики на високому виконавському рівні.

Успішно займаючись педагогічною та виконавською діяльністю та бачачи потребу в якісних інструментах, Мирослав Степанович усе більше задумується над питанням їх виготовлення. Спочатку готується теоретично, опрацьовуючи чимало літератури, відтак — робить перші спроби втілення теорії у практику. Але перші виготовлені скрипки не задовольнили майстра і він вирішує набути навичок в Італії. Вже маючи дорослих дітей, подружжя Пуцентел їде вчитися до Міжнародного інституту імені Антоніо Страдіварі, що в італійському містечку Кремона. Протягом 1999–2003 років навчаються у знаменитих маестро Вінченцо Біссолотті, Анжело Сперцага, Прімо Пістоні та всесвітньо відомого основоположника сучасної Кремонської скрипкобудівної школи Джобатта Морассі. Мирослав Пуцентела ґрунтовно вивчає систему та головні принципи конструкції струнних інструментів Кремонської школи, знайомиться з особливостями Брешіанської, Венеціанської, Міланської та Неаполітанської шкіл скрипкобудування. Навчаючись в Інституті А. Страдіварі, вдосконалюється у Регіональному Ломбардійському інституті смичкових майстрів. В Італії подружжя Пуцентел не тільки підвищило свою майстерність гри на смичкових інструментах, граючи у професійних оркестрах, ще й здобуло фах скрипкових майстрів Кремонської школи. П. Мирослав пригадує, як вони вступали до інституту: «Там треба було здавати гру на музичному інструменті, гармонію, креслення, технологію, дизайн, поняття про дерево, де треба було написати, як називається кожне дерево. Все це італійською мовою. Скажу чесно, мені було важко, бо там не дозволяється ні словник, нічого. Я готувався рік по всяких підручниках» (з інтерв'ю з майстром).

У 2001 році М. Пуцентелу прийняли членом Асоціації Італійських майстрів міжнародної групи Дж. Морассі. А вже

у 2007 він стає Лауреатом V Міжнародного конкурсу скрипкових майстрів ім. П. І. Чайковського (Москва) та отримує відзнаку і спеціальний приз «За кращі звукові якості інструмента». Цього ж року відзначений дипломом фестивалю «Маестро» у Києві. У 2008 р. М. Пуцентела вдостоюється майстер-класу у відомого французького Маестро Ж. Фуст'є (Ліон, Франція). Цей рік ознаменувався ще однією важливою подією: майстрові було присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв України у галузі скрипкотворення.

Під час навчання в Італії Мирослав та Наталія Пуцентели власноруч виготовляли інструменти, виконуючи весь цикл робіт. Тепер, уже маючи свою майстерню, подружжя поділило обов'язки: п. Мирослав виготовляє корпус і «ставить» акустику, а п. Наталія покриває інструмент лаком: «Тут, як і в кожній кременській майстерні, немає нічого такого спеціального. Є верстат, дерево і руки. Ну, і знання, бо це комплекс дуже багатьох знань: і фізика, і живопис, і акустика, і креслення» [4].

Після повернення в Україну п. Пуцентела разом із дружиною та сином створюють майстерню «Putsentelas Violin Studio», де і до сьогодні продовжують розвивати та вдосконалювати свою теорію моделювання-конструювання скрипок, альтів та віолончелей у стилі Кременської школи.

Їхній син, Орест Пуцентела, має власну майстерню смичкових інструментів у Львові та професійно грає на фортепіано. Саме він розробив унікальний дизайн інструментів родини Пуцентел. Донька Ольга за фахом — політолог, та вона також займається родинною справою: зробила вже дві скрипки [5, с. 3].

Майстер наголошує, що, хоча вони з дружиною — професійні музиканти, та сьогодні вони, передусім, скрипкові майстри, а не виконавці: «Бачите, життя склалося так, що поневолі ми перестали грати на інструментах, тому, що мали працювати як майстри. Але коли ми вчилися в Італії, нас запрошували грати в 12 оркестрів, бо ми добре читали з листа. Нам ставили ноти, і ми зразу грали на концерті, тому, що на заході так прийнято. Так, як колись у старовину — поставили ноти, і ти відразу граєш». На питання чи не жалкують вони, що більше не грають, п. Мирослав відповідає: «Розумієте, грати на скрипці — це одна галузь, створювати скрипку — це стиль життя. Музикант, який вже оволодів повністю інструментом

він постійно грає. Він вивчив повний перелік творів скрипкових, як, наприклад, Криси. Він всі скрипкові твори перегравав за своє життя. А тут постійно створюєш нове, нове й нове». Майстер каже, що скрипкобудуванню треба вчитися все життя. За приклад ставить маестро Джобатта Морассі, з яким п. Мирослав часто спілкується, і якому вже 82 роки, порте це не заважає йому досі вчитися. Тут немає кінця, немає меж. Здавалося б, знамениті кременці Страдіварі, Гварнері, Аматі досягнули своїх висот. Але, як виявляється, люди тепер пішли багато вперед і багато чого винайшли [3, с. 65].

Сьогодні п. Мирослав виготовляє скрипки переважно з карпатського явора, гриф — із чорного дерева, а верх — із смереки. Кожна нова скрипка сохне 4 місяці. За 35 років М. Пуцентела зробив понад 400 скрипок: «Це як створення нового життя. Кожна скрипка — наша дитина, яку ми впізнаємо з-поміж тисячі. Кожний інструмент, фактично — своєрідний винахід. Як у плані творчості, так і в акустиці та у виконанні» — наголошує маестро [4, с. 1].

Першу свою скрипку Пуцентела створив у 1983 році, коли його синові був лише рік. То була модель Гварнері. Зараз майстер виготовляє вже скрипки нової моделі, яку самостійно намалював його син. Про свою роботу Мирослав говорить із неперіодичними захопленнями: «Робота дуже цікава. Це навіть не можна назвати роботою — це стиль життя. Це приносить натхнення. Кожен із інструментів — це виключно ручна робота з дотриманням ідей і технічних методів ранніх італійських майстрів, включаючи найвищі критерії ремесла скрипкобудування. Кожен інструмент є унікальним витвором, в якому об'єднані гармонія ліній, форми, кольору та матеріали. Основними критеріями для нас є бездоганне технічне виконання інструмента та багатство звучання. Як митці, намагаємося створювати такі інструменти, які зможуть увійти в історію як унікальні» (з інтерв'ю з майстром). Під час розповіді очі п. Мирослава світяться: «От бачите, як робиться голова: спочатку креслиться, потім вирізається, висвердлюються отвори, далі прорізається з заготовки головні отвори та вибирається стамескою. Так завершується робота голови скрипки, після чого додається гриф з поріжком і вже можна клеювати врізку. Утворюється так зване заглиблення та вставляється, та найбільш важливо — посадити цю висоту грифа відповідно до поверхні» (з інтерв'ю з майстром).

У майстерні М. Пуцентели є стамески, рубанки, рашпилі. Важко уявити, що високозвучні скрипки, альти, віолончелі створюються за допомогою цих столярних інструментів. Всі операції вельми тонкого технологічного процесу виготовлення інструментів здійснюються вручну. Створення ж починається з визрівання певної акустичної ідеї інструменту: чи то підкреслити яскравість звучання, чи звернути увагу на глибину тону.

Втім, навіть зібрана, склеєна скрипка – ще не той інструмент, який зазвучить у руках виконавця. Його ще належить заґрунтувати, полакувати, відтак майстер дає скрипці, альту чи віолончелі час «дозріти», перш ніж доведе її до найкращих акустичних кондицій. І лише після цього настає хвилюючий момент, коли новонародженому інструментові свій вердикт винесуть не тільки майстри, а й виконавці.

Успіх скрипкового майстра, вважає Мирослав, залежить насамперед від того, як звучатиме скрипка його роботи. Всі тонкощі, всі старання – заради звучання: «Над чим б'ються століттями – над звучанням скрипки. Досконалим звуком відзначається скрипка Страдіварі, чого власне намагаються досягти і сьгоднішні майстри. Треба сказати, не хвалячись, але так виглядає з наших успіхів, що ми наближенні до того звучання, що мають скрипки Страдіварі. Можливо, у сучасному вигляді вони навіть є дещо кращі. Вони міцніші, тембральні. Але про це будуть говорити трішки більше музиканти, які на них грають» [4, с. 2].

Порівнюючи скрипку своєї моделі зі скрипкою моделі Страдіварі, п. Пуцентела показує нижній овал корпусу: «Бачите, він такий як приплюснутий трошечки, а в нас він видовжений. Зверніть увагу на ефі. У Страдіварі вони більш круглі, у нас вони більш готичного стилю. Перша скрипка звучить більш дзвінко, а ця – більш глибоко. Низ так само. Це око, цей язичок. Від цього язичка також багато що залежить. Він так само вібує, як у людини. Мене часто питають що звучить в скрипці. Аналогічне запитання – що звучить у вокаліста, коли він співає? Стовп повітря, труба, яка заходить у співака. І якщо можливо розгадати цю симетрію і конструкцію горла, то так само можна розгадати й конструкцію скрипки. Старі італійці дуже багато скрипок робили без цих кутів. Вони сховали ідею скрипки. І тому три століття вже всі б'ються, б'ються і не можуть розгадати секрет звучання і конструкції.

Багато в світі дослідників, які шукають, досліджують чому саме воно так конструюється» (з інтерв'ю з майстром). На якість звуку, – пояснює Мирослав Степанович, – впливають навіть вік деревини та погодні умови: «Справа в тому, що скрипки Страдіварі, Гварнері, Амати вже більше ніж 300 років. Дерево не витримує такого навантаження. Правда, дійшли до наших часів скрипки, які збереглися, королівські. Всі інші інструменти різні були, там і війни були, тим більше дерево реагує на атмосферні явища. Наприклад, дощ, волога. Дерево спресовується, якщо там є звук. На звучання інструмента безпосередньо впливають також елементи його конструкції, зокрема склепіння, як італійці кажуть, «бомбатура». От бачите, вона має таку сферичну поверхню. Здається, що вона рівна, але якщо дивитися збоку, то видно, що вона округла. Тому залежно від того, як сконструювати цю сферичну поверхню, то можна сфокусувати товщини. Якщо скрипка товстіша, то буде більш високого строю. Тембральна характеристика буде зовсім інакшою. Я тепер зрозумів і вивів свою формулу – все залежить від склепіння скрипки» [4].

На відміну від більш ранніх інструментів, майстри дедалі послідовніше застосовують у виготовленні інструментів українську деревину (явір і смереку), яку вважають кращою за акустичними властивостями порівняно з початковою – італійською. Їх зусиллями вироблено понад 300 інструментів різного цінового діапазону (у тому числі 20 віолончелей та контрабас).

На інструментах М. Пуцентели грають солісти Київської та Львівської національних опер, Київського національного симфонічного оркестру, київської «Камерати», оркестру «Леополіс», студенти й учні провідних музичних закладів України, а також солісти-виконавці багатьох країн. Інструменти родинної династії отримали високу оцінку численних провідних музикантів Італії, Швейцарії, Франції, Португалії, Мексики, США, Росії, Тайваню, Австралії, Південної Кореї, Японії, Німеччини, Данії, на батьківщині – музикантів Києва, Львова, Івано-Франківська, Тернополя та ін. Струнно-смичковими інструментами їх виробництва володіють: скрипками – професор, лауреат Міжнародного конкурсу ім. П.І. Чайковського Олег Криса, професор Паризької консерваторії Матіас Вайцнер, артистка Бернської опери Дезі Бурко, лауреат багатьох міжнародних конкурсів Назар

Федюк; альтами – артист оркестру швейцарсько-італійського радіо м. Лугано Андрій Бурко, викладач Пенсільванського музичного коледжу (Філадельфія, США) В. Паращак, соліст Київського театру опери та балету Сергій Кулаков, концертмейстер групи альтів камерного оркестру «Камерата» м. Київ Валерій Погосєв; віолончелями – артистка Київського театру опери та балету Тетяна Лаврова, керівник і концертмейстер муніципального оркестру «Леополіс» Ярослав Мигаль та артистка цього колективу Людмила Мигаль, професор музичного коледжу Португалії Орест Грицюк і багато інших [6].

4 лютого 2011 р. у залі Львівської обласної філармонії відбулася безпрецедентна мистецька акція, де академічний камерний оркестр «Віртуози Львова» під орудою С. Бурка виконали велику різностильову програму (композиції А. Вівальді, Г.-Ф. Генделя, В. А. Моцарта, П. Чайковського, М. Скорика та ін.) лише на інструментах майстерні родини Пуцентел.

Потужні школи скрипкобудування є сьогодні, за словами Мирослава Пуцентели, не лише в Італії, а також і у Німеччині, Чехії, Словаччині. Там є старовинні скрипки та вікові традиції. Про створення такого рівня школи в Україні п. Пуцентела поки що й не мріє, адже для українців, за його словами, скрипкова традиція є ще зовсім молодою порівняно з тією ж Італією. І фахівців у галузі скрипкобудування в Україні ще дуже мало.

Та все ж успіхи є, і вони досить помітні: «Недавно був конкурс на Мальті, і хлопчик на нашому інструменті переміг, взяв гран-прі. І після того все журі прийшло дивитися, що то за інструмент. Це для нас є великим задоволенням в тому, що ми змогли своєю творчістю допомогти музиканту творити шедеври і виконувати так, як він здатний. Тобто його талант не закопаний, а наш інструмент допоміг розкритися йому так, що його визнали журі конкурсу» (з інтерв'ю з майстром).

Втім, не завжди все було так чудово у цій сфері. Мирослав і Наталія за роки викладання часто стикалися з ситуаціями, коли талановита молодь не мала змоги взяти участь у конкурсі через інструменти поганої якості або ж, узагалі, через їхню відсутність. Тоді подружжя й вирішило почати майструвати. Саме тому вони повернулись до України для того, щоб творити шедевральні інструменти, на яких наші музиканти могли б створювати все те, що вони бажають [5, с. 3]. Педагоги бачили, як учні, студенти страждали на тих інструментах,

на яких вони грали, бо в основному грали на фабричних – старих, побитих, зношених. І їх завдання було забезпечити українських дітей, українських музикантів якісними інструментами, щоб вони могли реалізувати себе, перемагати на конкурсах, гідно представляти Україну на різних мистецьких форумах.

Сьогодні ж на скрипках українського майстра грають не лише юні лауреати, але й відомі світові виконавці. І це вже реальність. Рівно двадцять років тому родина Пуцентел у Львові організувала концерт-презентацію своїх струнно-смичкових інструментів для академічного камерного оркестру «Віртуози Львова». Увесь оркестр грав на інструментах одного майстра – 11 скрипках, 3 альтях, 3 віолончелях та контрабасі. Президент Асоціації скрипкових майстрів Італії Джобатта Морассі тоді сказав про цю подію: «Створення колекції інструментів для оркестру «Віртуози Львова» є стратегічно доцільним для розвитку музичного мистецтва України. Колекція є гідним доробком українського майстра й надбанням української культури загалом». Цей проєкт є своєрідною візитівкою скрипкової майстерні Пуцентел [5, с. 1].

Можна з упевненістю стверджувати, що українська скрипка Мирослава Пуцентели набула світової слави. Концертмейстер і соліст національного симфонічного оркестру Центру виконавських мистецтв Джона Ф. Кеннеді (Вашингтон, США) Рікардо Цинцинатес свого часу сказав: «Я не можу віднайти слів, щоб передати, з якою приємністю є для мене гра на вашій незвичайній скрипці. Окрім особливого і чарівного зовнішнього вигляду, скрипка наділена розкішно теплим та потужним звучанням. Вона напрочуд легко відповідає на дотик смичка й грати «чисто» на ній дуже легко». Не менш промовистими є слова заслуженого діяча мистецтв, професора Національної музичної академії України Ігоря Андрієвського: «Слава Богу, що в Україні натхненно працюють видатні творці – сім'я скрипкових майстрів. Інструменти Мирослава Пуцентели, його дружини та сина визначаються прекрасною роботою. Їм притаманна глибина, потужність та об'єм звуку, його гнучкість та рухливість, висока форманта, яку так цінують у звучанні інструментів геніальних італійських майстрів». Слова подяки й у той же час визнання майстерності родини Пуцентел висловлювали та висловлюють й інші відомі музиканти, зокрема соліст Королівської опери

Великобританії Андрій Війтович, Зіно та Наташа Богачек із Вашингтонської національної опери... Усіх і не перелічити. Іван Духнич із симфонічного оркестру Базеля (Швейцарія) зазначив: «Спасибі, що відроджуєте забуті секрети Страдіварі» [5, с. 4].

Поєднання духовного і високопрофесійного – два генетично споріднені осердя кожного майстра, що уможливають високий мистецький політ. «У праці на користь іншим закладений істинний сенс буття кожної людини. Можливість реалізувати свої знання та вміння в єдиний музичний організм з новими якісними можливостями, спробувати зрозуміти і матеріалізувати закони Всесвіту, а тоді через посередництво талановитих музикантів та високий рівень виконавства бути почутим музичною аудиторією – винагорода за довгі роки творчих пошуків для кожного скрипкового майстра», – такою є філософія Мирослава Пуцентели [5, с. 4].

У 2012 р. за сприяння Міністерства культури України, Національної всеукраїнської музичної спілки, Національної музичної академії імені П. І. Чайковського, Науково-дослідного центру ЕКОГІНТОКСа «Українська скрипка», Асоціації майстрів-художників смичкових інструментів Мирослава Пуцентелу нагороджено Почесним дипломом за видатні успіхи у розвитку сучасного українського скрипкаря з врученням золотої медалі Лауреата. Без сумніву, інструменти майстерні родини з с. Бая Лисовицька множать славу України у світі. До речі, альт Мирослава Пуцентели (2002 року виготовлення) був експонатом спеціалізованого міжнародного аукціону Bongartz (Німеччина). А зовсім недавно у Львові відбувся міжнародний музичний конкурс, переможець якого був нагороджений скрипкою, зробленою руками талановитої родини Пуцентел. Її отримав і переможець ще одного міжнародного конкурсу, що проходив в Одесі. Інструменти родини Пуцентел звучать на великих сценах по всьому світу, бо у них вкладена українська душа.

Та нагороди для членів родини Пуцентел не найголовніше. Ці працелюбні, закохані у свою справу люди отримують задоволення від досконалої роботи, з трепетом плекаючи витвори своїх рук. Як стверджує Мирослав Пуцентела, «найбільша радість для майстра тоді, коли грають на його інструменті. А якщо цей витвір ще й допомагає виконавцеві перемогти на конкурсі або успішно проторувати собі шлях до музичного

визнання – радості немає меж. Як немає меж мистецькому натхненню до створення нових скрипкових душ» (з інтерв'ю з майстром).

Висновки. Родина Пуцентел – майстрів струнно-смичкових інструментів – не тільки започаткувала, розвинула, а й удосконалила традиції українського скрипкобудування, яке вирізняються синтезом досягнень передового європейського досвіду та самостійними відкриттями та здобутками. Їхня діяльність ґрунтується на глибокій фаховій підготовці, здобутій у провідних світових осередках інструментобудування, вивченні досвіду роботи майстрів численних європейських шкіл, особливостей їхніх скрипок, поєднанні українського та регіонального досвіду деревообробки й конструювання музичного інструментарію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоусов А. Українська скрипка: минуле, сучасне, майбутнє (до 1000-ліття української «цариці інструментів»). *Світогляд*. 2016. № 6(44). С. 48–59.
2. Волошук Ю. Поліетнічні засади та новаційні пошуки у становленні української школи виготовлення струнно-смичкового інструментарію. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Серія: мистецтвознавство. 2007. № 1. С. 76.
3. Григорьев В.Н. Паганини. Жизнь и творчество. Москва : Музыка, 1987. 144 с.
4. Петренко М. Повернутися до України створювати скрипки. URL: <https://ukrainer.net/skrypky/>.
5. Тиченко Л. Їх скрипки знають у всьому світі. *Діє слово*. № 10(010). Стрий. 2021. С. 1–4.
6. Солтис Р. Діяльність «Putsentelas Voilin Studio» з позицій полікультурних традицій скрипкобудівництва та струнно-смичкового виконавства сучасності. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія: мистецтвознавство. Івано-Франківськ, 2011. № 21–22. С. 371–375.

REFERENCES

1. Bilousov, A. (2016). Ukrainian violin: past, present, future (to the 1000th anniversary of the Ukrainian «queen of instruments»). *Outlook*. № 6 (44). [in Ukrainian].
2. Voloshchuk, Yu. (2007). Polyethnic principles and innovative searches in the formation of the Ukrainian school of making string and bow instruments. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University*. V. Hnatyuk. Series: art history. № 1. [in Ukrainian].
3. Grigoriev, V. (1987). Paganini. Life and art. Moscow: Music [in Russian].

4. Petrenko, M. (2018). Return to Ukraine to create violins. URL: <https://ukrainer.net/skrypky/> [in Ukrainian].

5. Tychenko, L. (2021). Their violins are known all over the world. *Verb.* № 10 (010). Stryi [in Ukrainian].

6. Soltis, R. (2011). Activities of «Putsentelas Voilin Studio» from the standpoint of multicultural traditions of violin construction and string and bow performance of today. *Bulletin of the Precarpathian University*. Series: art history. Ivano-Frankivsk, № 21–22 [in Ukrainian].